

A DATA ENVELOPMENT ANALYSIS ALKALMAZÁSA A BŰNÜLDÖZÉS RELATÍV HATÉKONYSÁGÁNAK HAZAI MODELLEZÉSÉRE

1. Bevezetés

Az elmúlt évtizedekben Nyugat-Európában, az Egyesült Államokban illetőleg a távol-keleten a közszféra teljesítményével kapcsolatos kutatások óriási fejlődésen mentek keresztül. Ennek során a „law enforcement”¹ hatékonyságának egzakt mérésére számos módszer nötte ki magát, amire újabb és újabb tematikákat dolgoztak ki. A témában tanulmányok és kutatások sora született, amelyek kifejezetten a rendőrség hatékony működésének mérhetőségét illetően dolgoztak ki variációkat.² A tudósok által kidolgozott módszereket és az elért hatékonysági eredmények értékes eszközzül szolgáltak a rendőri vezetés számára, amikor a korlátozott számú erőforrás optimális felhasználásával kapcsolatos döntéseiket fogalmazták meg.

A Data Envelopmnet Analysis-t³ először a nonprofit szervezetek relatív hatékonyságának vizsgálatára használták, de ma már felhasználása kiterjed többek között kórházakra, iskolákra, bankokra, network iparágakra.⁴ A hatékonyság mérésére a DEA egy olyan rugalmas módszer, ami nem követeli meg tőlünk, hogy pontosan és egyenként meghatározzuk az egyes tényezők funkcionális vagy megoszlási sémáját. Eltekintve mindettől a DEA-t azért alkalmazzák a rendőri hatékonyság mérésére, mert megbízható eszköz a technikai hatékonyság mérésére is, ugyanis többféle input és output változóra nézve lehet beállítani.

2. A rendőrség hazai hatékonyság mérésének modellezése a DEA metódussal

A hatékonyság számítása többnyire bizonyos rendőrségi célok vízionálásán alapul, ilyen akár a lakossági elégedettség, vagy az önkormányzati vélemények, esetleg a látencia beszámítására vonatkozó kalkuláció. Ugyanis azok jelentőségét és arányát csak a szervezet előzetes célkitűzése függvényében lehet kijelölni. Vershelde és Rogge tanulmányban a rendőrség teljesítményét tekintve különbözteti meg a hatékonyság mint kizárólagos költséghatékonyság, és az ún. hathatóság fogalmát, amit bizonyos rendőrségi célok

¹ Rendészeti szervezet értünk alatta.

² A zürichi TC Team Consult AG és a kölni Assekurata Rating Agentur GmbH kidolgozott egy eljárást a rendőri munka minőségi dimenzióinak értékelésére az egyes rendőri szervezeteknél, amelyhez például áldozati megkérdéseket és interjúkat alkalmaztak. Lásd Prestel,Victor: A rendőri munka értékelése. Rendészeti Szemle. 2009/6. 9-17.o.

³ Magyar fordítás: Átfogó Adatelemző Módszer. Angol rövidítése: DEA

⁴ Avkiran, N. K.:Investigating technical and scale efficiencies of Australian Universities through data envelopment analysis. Socio- Economic Planning Sciences, 35(1), 2001. 57-80.o.

elérésével azonosít.⁵ Saját modellemben a szubjektív biztonságérzet és a bizalmi attitűd megjelenítését is a szervezet által „kitermelt” egzakt számadatokra bízom. A hatékonysági számításához elsősorban az egyik frissen publikált szlovén⁶ és a 2009-es spanyol kutatás⁷ módszertanát használom. A számításnál alkalmazandó tényezők a következők:

2.1. A bemeneti tényezők

A bemeneti értékek meghatározásánál három olyan inputot használok, amelyekre legalább részben ráhatása van a rendőri szervezetnek:

2.1.1. Személyi státuszok aránya a nyomozóhatóságnál

A százezer lakosra jutó személyi státuszok (csak az az adott időszakban nyomozati területen dolgozott végrehajtó állomány értendő ebbe, aki nyomozati és vizsgálati tevékenységet végzett, vezetők kivételt képeznek) aránya, *Diez-Ticio* és *Mancebon* (2002) Indiában végzett kutatásaira utalnék, akik inputként személyi oldalról ugyancsak a 100 ezer lakosra eső rendőrök számát vették alapul.⁸

2.1.2. A nyomozások költsége

Tárgyi kiadásokat, bűnügyi költséget és minden mást takar, ami az adott nyomozó hatóság időszakos bűnüldözési feladataival összefüggésben, mint működési költség és nyomozási ráfordításként felmerült (gépkocsihasználat, papírfelhasználás, nyomtatási költségek stb.). Drake és Simper (2005) modellje az Egyesült Királyságban az összes munkaköltséget inputnak tekintette.⁹ Nyhan és Martin (1999) szintén az összes munkaköltséget használta inputnak.¹⁰

2.1.3. A feldolgozás alatt álló ügyek aránya

Követve a korábbi empirikus analíziseket is, úgy tekintek az ügyekre, mint „kontrollált” inputra, így ezt közvetlenül a modell input tényezőibe építem be.¹¹ Bemeneti tényező tehát a százezer lakosra az adott időszakban kezelt bűnügyi iratok átlaga, amelyek

⁵ Verschelde, M., & Rogge, N.: An environment-adjusted evaluation of citizen satisfaction with local police effectiveness: Evidence from a conditional data envelopment analysis approach. *European Journal of Operational Research*, 2012. 214-225.o.

⁶ Aristovnik, A., Seljak, J., & Mencinger, J.: Relative efficiency of police directorates in Slovenia: A non-parametric analysis. *Expert Systems with Applications*, 40(2), 2013. 820-827.o.

⁷ Garcia-Sanchez, I. M.: Measuring the efficiency of local police force. *European Journal of Law and Economics*, 27(1), 2009. 59-77.o.

⁸ Diez-Ticio, A., & Mancebon, M. J.: The efficiency of the Spanish police service: An application of the multiactivity DEA model. *Applied Economics*, 34(3), 2002. 351-362.o.

⁹ Drake, L. M., & Simper, R.: The measurement of police force efficiency: An assessment of UK home office policy. *Contemporary Economic Policy*, 23(4), 2005. 465-482.o.

¹⁰ Nyhan, R. C., & Martin, L. L.: Assessing the performance of municipal police services using data envelopment analysis: An exploratory study. *State and Local Government Review*, 31(1), 1999. 18-30.o.

¹¹ Lásd erről Akdogan, H.: The efficiency of police stations in the city of Ankara: An application of data envelopment analysis. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 35 (1), 2012. 25-38.o. ; Barros, C. P. Productivity growth in the Lisbon police force. *Public Organizational Review*, 6 (1), 2006. 21-35. o. Drake, L. M., & Simper, R. (2005).i.m. 465-482.o.

számára csak részben van ráhatása a nyomozóhatóságnak, ugyanis folyamatosan újabb és újabb esetek jutnak a hatóság tudomására, amelyekben nyomozást rendelnek el, ahol az ügyfeldolgozás hatékonysága az outputban fog visszaköszönni. A hatósági ügyszелеkció és a rejtett diverzió működtetésével természetesen csökkenteni tudja a nyomozó hatóság a „felvett” ügyek számát, vagyis a regisztrált bűnözést mennyiségileg, ám ennek következményei az outputban fognak visszaköszönni. Többek között: csökkenni fog a feljelentési hajlandóság és a lakossági közreműködés.

Nem jellemző más hatékonysági képletekben sem a teljes ügyszám inputként kezelése, legtöbbször csak valamilyen típusú, jellegű ügyeket, mint pl. vagyon elleni, erőszakos bűncselekményeket, esetleg közlekedési eseteket vettek számításba. Barros¹² kutatásában például a lopás, betörés és kábítószeres bűncselekmények számát vette alapul.

2.2. Az exogén vagy makrotényezők

A társadalmi-gazdasági tényezők tehát elvonatkoztathatatlank a bűnözéstől, így a bűnüldözéstől. A hatékonyságmérése során *Thanassoulis* saját kutatásai alapján ugyancsak erre következtet: a hatékonyság nem szemléltethető a jelentős külső tényezők beszámítása nélkül. Objektív összehasonlítható eredményekhez szükség van az egyes rendőri egységek területi sajátosságán jelenlévő exogén elemek figyelembevételére, amelyet kezdetben kihagyott a számításából.¹⁴ Más szerzők is relativizálták a hatékonysági eredményekben mutatkozó eltéréseket a rendőri egységek rangsorolásaiban azzal, hogy környezeti, szociológiai, gazdasági és demográfiai változókat illesztettek képletükbe. Kétlépéses eljárásban alkalmazva igazolták, hogy az exogén tényezők elhagyása sokszor helytelen következtetések levonásához vezethet.¹⁵

A fentiek alapján nem-diszkrecionális input formájában exogén tényezőként az alábbiakat építem „negatív tényezőként” a számításba: minél magasabbak a rátáik, úgy az progresszívan hat a hatékonyság eredményére is.

2.2.1. A munkanélküliek aránya

A munkához való jog alapvető emberi jog, tényezőként vizsgálva kétségtelen a tény, hogy komoly korrelációt¹⁶ mutat a bűnözéssel. Az elemzések szerint a munkanélküliek száma felülreprezentált az elkövetők körében, ami elsősorban a vagyon elleni bűncselekmények elkövetésére bír meghatározó erővel. Tauber 1993–1999 között végzett vizsgálatai alapján a munkanélküliek aránya az összes bűnelkövetők között 40-46%, a vagyon elleni bűncselekményt elkövetők között 50-56% volt. Ez azt mutatja, hogy a jelenség a bűnözésnél jelentős determináló tényező.¹⁷ A munkanélküliség önmagában nem kriminogén

¹²Barros, C. P.: i.m. 21-35.o.

¹³Amerikai kutatások is megerősítették, hogy a gazdasági körülmények, mint a szegénység és a munkanélküliség egyenes arányban tükröződnek vissza a bűnözés minden szegmensében. Lásd bővebben Fowles, R and Merva, M.: „Wage inequality and criminal activity: an extreme bounds analysis for the United States, 1975-1990”, in *Criminology*, Vol.34 No.2.1996. 163-179.o.

¹⁴Thanassoulis, E.: Assessing policeforce sin England and Wales using data envelopment analysis. *European Journal of Operational Research*, 87(3), 1995.641-657.o.

¹⁵Drake, L. M., & Simper, R.: i.m. 465-482.o.

¹⁶A korreláció nem okságot, csak összefüggést mutat.

¹⁷Tauber István: Rendszerváltás - bűnözés. *Belügyi Szemle* 7-8. 2003. 91.o.

faktor, mivel a munkaerőpiac rugalmassága és a termelési és gazdasági viszonyok folyamatos átalakulása miatt a társadalmon belül sokkal gyakoribb a munkahelyváltás, mint a rendszerváltást megelőzően. „A munkanélküliség akkor fenyeget tömeges dezintegrációval, ha tartós leszakadási folyamatot indít meg vagy erősít fel, ha tömegében érinti az első munkavállaló fiatalokat, valamint akkor is, ha a munkanélküliséggel sújtottak jelentős aránya iskolázatlan, szakképzetlen.”¹⁸ Egyes kutatások szerint a gazdasági krízis esetén nő a bűnözés; mások szerint viszont gazdasági visszaesések idején az emberek kevesebb bűncselekményt követnek el, félve munkahelyük elvesztésétől, s attól, hogy büntetett előéletüként nem fognak álláshoz jutni. Piskóti-Kovács Zsuzsa regressziós eljárással igazolta, hogy a munkanélküli lét, a munkaerőpiac perifériájára történő kerülés nevezhető meg legnagyobb kockázati tényezőként a bűnelkövetést tekintve.¹⁹

Korinek szerint a munkanélküliség akkor veszélyes és bűnözésgeneráló, ha valaki tartósan van munka nélkül, illetve amikor fiatal korban a szocializációs folyamat befejezése előtt veszíti el az állását.²⁰ „A munkanélküliek esetében a bűnelkövetés motiváló ereje nem a jelenlegi anyagi helyzetből fakad, sokkal inkább a régebben elért anyagi pozíció elvesztéséből, illetve a magasabb szint elérése utáni vágyból, valamint a legálisan elérhető eszközök hiányából ered.”²¹

2.2.2. Fiatalok aránya

„Az ismertté vált fiatalok bűnelkövetők döntő többsége a rossz helyzetű, marginális társadalmi csoportokból rekrutálódik, ahol a szegénység, a munkanélküliség és a családi problémák jól láthatóak.”²² A bűnelkövetők életkor szerinti megoszlása is jelentősen eltér a teljes népesség kormegoszlásától.²³ A bűncselekmények elkövetése az életkortól függően ugyancsak rendkívül nagy gyakoriságú eltéréseket mutat.²⁴ Azonban mindenképpen kijelenthető, hogy a gyermek- és a fiatalkorú bűnözés az utóbbi évtizedekben jelentősen emelkedett, ami szoros kapcsolatot mutat a fiatalkorú bűnözés kezelésére irányuló nemzetközi trendekkel.²⁵ „A bűnözés ilyen irányú változása az országok egy részében mind a hivatalos statisztika adataira, a bűnözés ismertté vált szegmenségre, mind annak rejtett részére igaz.”²⁶

Nem meglepő, ha a kutatások kapcsolatot mutattak a fiatalkorú lakosság aránya és a bűncselekmények elszaporodottsága között²⁷, ahogy szoros összefüggés mutatható ki a

¹⁸Gönczöl Katalin: A bűnözés társadalmi összefüggései. Társadalmi Szemle 3.1993. 45.o.

¹⁹ Piskóti-Kovács Zsuzsa: A bűnözésföldrajz modern irányzatának alkalmazási lehetőségei különböző területei szinteken. Phd értekezés tézisei. Miskolc, 2014.10.o.

²⁰Korinek László: A munkanélküliség és a bűnözés kapcsolatának néhány kérdése. Belügyi Szemle 1989/8. 30-34. 31. o.

²¹Kó József -Münnich István: Új szegénység és bűnözés. Valóság 6. 2000.32.o.

²² Kerezi Klára: A fiatalkorú bűnözés kezelése és megelőzésének lehetőségei. In: Belügyi Szemle 1997/10-11.o.

²³Papp összehasonlította az 1990–2005 közötti időszakban elítéltek korfáját a teljes népességével, ami szignifikáns korrelációt mutatott a bűnözés és fiatalkor között. Lásd: Papp Gábor: Fiatalkorú bűnözés és demográfia. Kriminológiai közlemények 64.szám. Budapest. Magyar Kriminológiai Társaság. 2007. 237-239.o.

²⁴ Clages, Horst – Zimmermann, Elmar: Kriminologie für Studium und Praxis. Verlag Deutsche Polizeiliteratur GmbH Buchvertrieb, 2006. 147.o.

²⁵ Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2003. évi 20. számú ajánlása a fiatalkorú bűnelkövetőkről és a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatásáról.

²⁶ Csemáné Váradi Erika: Új tendenciák a fiatalok bűnözésében – nemzetközi kitekintés. Rendészeti Szemle 2008/7-8. 103.o.

²⁷ Roncek D.W. – Maier P.A.: Bars, block and crimes revisited: Linking the theory of routine activities to the empiricism of hot spots. Criminology, 29: 1991. 725-753.o.

bűnözővé válás és a fiatalok marginalizálódott, alacsony státuszú rétegek között is²⁸. 2008-ban a bűnelkövetők 10%-a alatt volt a fiatalok elkövetők száma, míg a fiatal felnőtt kategóriába a 18–24. év közé az elkövetők 20–25%-a tartozott. A fiatalok kriminalitásában betöltött nagy szerepe aligha lehet kérdéses.

2.2.3. A bűnelkövetők aránya (büntetett előélet)²⁹

Sajátos kriminológiai, büntetőjogi ismérv az előélet. 1990–2002 között hazánkban az ismertté vált bűnelkövetők 37,4%-a büntetett előéletű, 13,8%-a visszaeső volt. Ez az arány az ezt követő években sem nagyon változott, 2005–2008 között 36%-ot mutatott. 2002-ben hazánkban a regisztrált tettesek 38,8%-a büntetett előéletű, 11,6%-a visszaeső volt. Általánosságban kijelenthető, hogy szoros korreláció mutatkozik egy adott terület gazdasági fejlettsége és a büntetett előéletű bűnelkövetők gyakorisága között, vagyis az alacsonyabb fejlettségi szinten lévő megyékben akár többszöröse is lehet a büntetett előéletű elkövetők aránya, mint az országos átlag.³⁰ Az elkövetés helyén való tartózkodás jellege szerint az ismertté vált bűnelkövetők többsége helyi állandó lakos.³¹ A bűncselekmények és bűnelkövetők területi eloszlása tehát korántsem véletlenszerű, a magas bűnözési rátával rendelkező települések közelében hasonlóan magas, míg az alacsony rátával jellemezhető közelében alacsony bűnözési rátájú területeket találhatunk.³²

2.2.4. Létminimum alatt élők (szegények) aránya

A gazdasági feltételek okozhatják a bűnözési volumen növekedését, és ha egyre több embernek süllyed le az életszínvonala, az megemeli a bűnözés kockázatát. A szegénység velejárája a vagyon elleni bűncselekmények növekedése.³³ A szegénység és a bűnözés között szoros a kapcsolat.³⁴ A létminimum alatt élők aránya ennél fogva a bűnözés determináló tényezője. A GDP-vel ellentétben annak van döntő jelentősége, hogy mekkora a szegények adott társadalmi közegen belüli aránya. *Erdei Gábor* értekezésében a szociológia és a bűnözésföldrajz kapcsolatrendszerét vizsgálva bizonyította, hogy egy ország nem megfelelőjű szociális hálója kriminogén hatású tendenciózus folyamatokat indít el.³⁵ *Piskóti-Kovács* a Pearson-féle korrelációs együtthatók számításával egyenes arányosságot mutatott ki az ismertté vált bűncselekmények és az álláskereső aránya, a szociális segélyben részesülők aránya, és a foglalkozást helyettesítő támogatásban részesülők aránya között.³⁶

²⁸ Mátyás Szabolcs: A debreceni rendőrkapitányság kriminálgeográfiai elemzése. PhD értekezés. Debreceni Egyetem. 2011. 133.o.

²⁹ Különösen jelentős a helyben lakás és a bűnözés közötti kapcsolat, ha az további szociális hátrányokkal kumulálódik. Lásd Schwind, Hans-Dieter: Kriminologie, 15. Aufl. Kriminalistik Verlag, Heidelberg. 2005.303.o.

³⁰ Mátyás Szabolcs: i.m. 37.o.

³¹ Tóth Antal: A bűnözés térbeli aspektusainak szociálgeográfiai vizsgálata Hajdú-Bihar megyében. Debreceni Egyetem, PhD értekezés. 2007. 149.o.

³² Piskóti-Kovács: i.m. 6-7.o.

³³ Erdei Gábor: A bűnözésföldrajz elméleti és gyakorlati összefüggései. NKE HHK. Phd értekezés. Budapest. 2014. 132.o.

³⁴ Az Egyesült Államokban a chicagói iskola által végzett kutatások arra a megállapításra jutottak, hogy a bűnözés a rossz lakáshelyzetnek, a szegénységnek és a szociális rendetlenségnek a következménye. Lásd Janssen, H.: Chicago-Schule, In: Kerner, H.J., Kriminologie Lexikon, 4. Aufl. Kriminalistik Verlag, Heidelberg. 1991. 181.o.

³⁵ Erdei Gábor: i.m. 207.o.

³⁶ Piskóti-Kovács: i.m. 9-10.o.

A makrotényezőket összegezve kijelenthető, hogy a bűnelkövetési gyakoriság a gazdasági fejlettség (GDP) mutatóival gyenge negatív, a munkanélküliséggel viszont szoros pozitív kapcsolatot mutat. Ez a fiatalok és a büntetett előéletű bűnelkövetők esetében fokozottan érvényes. A munkanélküliség a bűnözésnél szintén jelentős determináló tényező.³⁷

2.3. A kimeneti tényezők

Az outputok esetében a szlovén kutatáshoz hasonló pozitív és negatív megkülönböztetést tesznek.³⁸

2.3.1. Az outputok esetében három pozitív eredménnyel járó különbséget meg:

2.3.1.1. A nyomozáseredményesség

Ez alatt a bizonyítható és vádemelési javaslattal elküldött ügyek esetében, illetve a mediációval végződő ügylezárásokat értem. A nyomozást megszüntető okok közül csak néhány olyan tartozik ide, aminek okát a hatóság csak konstatálja, de a megállapítására egyébként nem rendelkezik jogi mozgástérrel, ilyen pl. a gyermekkor, a halál, az elévülés és a kegyelem, ítélt dolog miatti megszüntetések.³⁹ Nyhan és Martin (1999) outputként ugyancsak az összes megoldott bűncselekmény arányát vette figyelembe az összes regisztrált bűncselekményekhez képest.

2.3.1.2. A nyomozás során megtérült kár százalékos aránya

A nyomozások hatékonysága e kimeneti eredménynél teljes mértékben a sértettek érdekeivel találkozik. A bűncselekményekkel okozott kár megtérülésének mutatója jól szemlélteti, hogy a hatóság mennyire működik konszenzuális, különösen sértettközponit szemléletben. Ami a sértettnek okozott kár jóvátételét, illetve az elmulasztott vagyontárgyak és vagyoni értékű jogok megtérülését, visszaszerzését illeti. Ezekre a nyomozó hatóságnak a nyomozásban a közvetítői eljárás, és avagyoni jogokat korlátozó büntetőeljárásjogi kényszerintézkedések adnak törvényi keretet és lehetőséget.

2.3.1.3. A személyi bizonyítási eszközöknek a megoldott ügyekre vetített aránya

A lakossági bizalmat, a költséghatékonyságot és a professzionális rendőri munkát szemlélteti. Azt mutatja, hogy a személyi bizonyítás (tanú és gyanúsított kihallgatás) mennyire döntő és meghatározó a nyomozás során, ami nagyrészt azt jelenti, hogy a tárgyi bizonyítási eszközök, illetve a tárgyi bizonyítékokra épülő szakértői bizonyítással szemben a megoldott ügyek esetében a személyi bizonyítás milyen mértékben dominál.⁴⁰

³⁷ Tóth: i.m. 150.o.

³⁸ Aristovnik, A., Seljak, J., & Mencinger, J.: i.m. 820-827.o.

³⁹ ERÜBS: Egységes Rendőrségi-Ügyészségi Bűnügyi Statisztika; ENYÜBS: Egységes Nyomozóhatósági Ügyészségi Bűnügyi Statisztika szolgáltatott hozzá megfelelő adatokat.

⁴⁰ A személyi bizonyítás nyomozási jelentőségéről tudósít a szerzőpáros, a nyomozásban felvett vallomásokat tekintik a bírósági tárgyaláson is döntőnek. In: Farkas Ákos – Róth Erika: Előadások a büntetőeljárásjog köréből. Bibo Kiadó. Miskolc, 2000. 39.o.

Természetesen a személyi bizonyításra nem célszerű és jogszerű kizárólagosan alapozni se a tényállás valóságosságát, ahogy az elkövető bűnösségét sem, gondolván arra, hogy jelentős hibaforrás is lehet egyben.⁴¹ Mindezek ellenére a nyomozási hatékonyság szemszögéből több ok miatt is pozitív előjelű faktornak tekinthető a személyi bizonyítékok magas aránya:

- nyomozás-szakzszerűségi oldalról mutatja a kihallgatásokban megjelenő aktív és professzionális rendőri munkát,
- a rendőri munka társadalmi reputációját megjelenítve kifejezi az állampolgárok bűnüldözésbe, illetve a büntető igazságszolgáltatásba vetett bizalmát, így kevésbé szorul a hatóság a tárgyi bizonyítékok nyújtotta tényadatokra,
- költséghatékonysági aspektusból a szakértői bizonyítás a bizonyítás legdrágább változata, tehát ha ennek aránya mutatja a hatékonyságot, értelemszerűen a szakértői bizonyítás visszaszorulása inputcsökkentő, így hatékonyságnövelő tényező lesz.

2.3.2. Negatív eredménnyel (minél kisebb vagy alacsonyabb annál magasabb az output) járók esetében két tényezőt veszek alapul

2.3.2.1. A nyomozások időszersűsége

A nyomozások gyorsaságát szemléltetve az időszak nyomozásainak átlagos határidejét veszem ide. Ennek jelentőségét aligha kell hangsúlyozni. A költséghatékonysági képletben az időszersűség szintén kiemelkedő szerepet játszott a hatékonyság modellezésénél. A nyomozások időtartamánál a bruttó, vagyis a bűnelkövetéstől a nyomozás befejezéséig terjedő időtartamot veszem alapul és nem a nettó, azaz az ügyforgalmi statisztikában megjelenő időtartamot, ami a tudomásra jutástól számított. Ennek oka, hogy ezzel a bűnüldöző hatóság bűnmegelőzési és reagálási képessége fokozható, nem csak az adminisztrációs teljesítménye és gyorsasága.⁴²

2.3.2.2. A bűnüldözés reputációját mutató százalékos index

A rendőrség társadalmi presztízsének megjelenítése nem újkeletű törekvés, hiszen korábban Alpert és Dunham⁴³ a rendőrség reputációs szintjét mutató indexet használták az outputok között. Szerintük alkalmazásuk gyakorisága jól demonstrálja a rendőrség társadalmi elfogadottságát, továbbá a szervezet és a közvélemény viszonyát. A kriminális attitűdrendszer társadalmi elemei közé tartozik a feljelentési magatartás, amelyet legáltalánosabban a latencia hányad segítségével vizsgálhatunk, többek között, hogy a sértettek milyen arányban jelentik, illetve nem jelentik a jogsértéseket a rendőrségnek.⁴⁴ A feljelentési hajlandóságot jól jelzi, hogy a lakosság milyen mértékben bíz a bűnüldözési hatóságokban. Szintén a kriminális attitűdrendszer társadalmi eleméhez tartozik a rendőrség munkájának megítélése. Az

⁴¹ Lásd bővebben: Elek Balázs: A személyi bizonyítékok megbízhatósága a büntetőperekben. Rendészeti Szemle 2009/3. 87-102.o.

⁴² Kovacsicsné használja a bruttó és nettó nyomozási időtartam megkülönböztetést. Lásd részletesebben: Kovacsicsné Nagy Katalin: A büntetőeljárás időtartama. Rendészeti Szemle. 2007/6. 119-120.o.

⁴³ Alpert, G. P., & Dunham, R. G.: Understanding police use of force: Officers, suspects, and reciprocity. Cambridge, NY: Cambridge University Press. 2004.

⁴⁴ Korinek László: Félelem a bűnözéstől. KJK, Budapest. 1995. 127. o.

említett attitűdrendszer eme eleme nem kizárólag kérdőíves módon vizsgálható, hanem a bűnüldözés statisztikai adatain keresztül közvetve is következtethetünk rájuk, így ennek kimutatására a következő tényezők beszámítását látom alkalmasnak:

A feljelentési hajlandóságot, és az együttműködési készséget befolyásoló tényezőket, amelyek a hatóság saját tevékenységének eredményeként jelennek meg az állampolgárok rendőrséghez fűződő viszonyában, az alábbi statisztikailag kimutatható konkrét eljárási cselekvésekben, magatartásokban realizálódnak:

1. a névtelen feljelentések;
2. tanú többszöri idézések, körözések,
3. a tanú sértett relatív tanúzási akadály miatt megszüntett nyomozások;
4. a sértettek vagy feljelentők által megpanaszolt feljelentés elutasítások, nyomozást megszüntető határozatok.⁴⁵

Ahogy látszik a kimeneti tényező alatt három olyan „kívánt” pozitív outputot határoztam meg, mint a nyomozás eredményesség, a személyi bizonyítás, továbbá az eljárás során megtérült kár összege. Ezen felül két olyan tényező járult még a kimenetbe, amire a legkisebb lehetséges érték a kívánatos, vagyis ezek az outputok igazából nem kívánatos vagy negatív outputok. A „nem kívánatos” outputokra nézve monoton csökkenő transzformációt használhatunk és az átalakított outputokat tekintjük kimenetnek.

3. Összegzés helyett

A statisztikai szemlélet okozta hatékonysági problematika alapvetően a bűnüldöző hatóság egzakt statisztikai mutatóinak látható megjelenítési kényszerével magyarázható.⁴⁶ Így a számok mögött rejtőző tényleges és valódi munkateljesítmény és minőség háttérbe szorul, ami elismerés hiányában és megerősítést nem kapva – sajnálatos módon – fejlődésre nem ösztönöz. Ellenben a hatékonyság e számítási formái a tényleges szervezeti teljesítmény torzításmentes exponálását célozzák, aminek mutatója objektív módon hat vissza a bűnüldözés szervezetére, inadekvátsága miatt nem demotivál. Objektivitása elismeri és ösztönzi a jobb teljesítményt. Így érhető el, hogy a rendőrség az állampolgár számára ne tűnjön egy öncélú és bürokratikus intézménynek. A jelenlegi statisztika sajnálatosan az ügyeredményességi statisztika fabrikálásának szintjén ragadt, vélhetően attól tartva, hogy a hatékonyság mérés „második szintjének” tekinthető költséghatékonyság, és a bizalmi attitűd prezentálásával némi módon leleplezné az erőforrások elosztásának nehezen indokolható differenciálását.

A bűnügyi statisztika hazai modellje legkevésbé sem szolgálhat a „hatékonyság” kifejezésére, adataiból éppen az ellenkező eredményre juthatunk. Furcsa módon ebben a szemléletben nem is célszerű a rendőri erők növelése és a kényszer fokozása, mert a felderítési eredményesség javulása nem feltétlenül követi arányosan a regisztrált bűnözés statisztikai emelkedését. Déri Pállal vitázva, aki szerint a humán erő növelése a közbiztonság

⁴⁵Be.174.§ (1) bek. b.pont és a 190.§ (1) a.b.c. pontjok esetén

⁴⁶ Krémer-Molnár kutatás arra a megállapításra jutott, hogy a statisztikai szemlélet figyelmen kívül hagyja a helyi sajátosságokat, miközben a kapitányságokat belekényszeríti egy a megkérdezettek szerint értelmetlen versenybe, ami gyakran a statisztikai eredmények szándékos torzításához vezet, csalást eredményez. Lásd Krémer Ferenc – Molnár Emília: Modernizálható-e a magyar rendőrség? – a rendőrök véleménye. Magyar Rendészet. 2000/3-4.szám. 92.o.

erősödésével és a felderítési eredményesség növelésével járna.⁴⁷ Véleményem szerint egy társadalomba nem integrált, aránytalan erőforrás elosztású hierarchikus rendőrség ilyen úton nem tud valódi hatékonyságjavulást elérni. Az egyirányú punitív, formális kontroll és elrettentés nem alkalmas a bűnözési trend érdemi alakítására. Sokkal inkább a bűnmegelőzési modellek közül a konstruktív, érintettek bevonó, és az informális társadalmi kontroll logikája szerint működő beavatkozási formák sikeresebbek.⁴⁸

A bűnüldözési erők merev és hierarchikus hatásköri és illetékességi elosztási rendszere legkevésbé sincs tekintettel az ország bűnözési szempontból megosztott térképére, a bűnözés változására, és arra sem, hogy a lakosság számára egyformán és arányosan elérhetővé tegye a bűnüldözés teljes kapacitását. Ugyanis mindig a probléma forrásához célszerű a rendőri erőket kihelyezni, hisz ott kell azonnal reagálni, és csak a helyben szolgáló rendőr éri el azt, hogy a lakosság vele együttműködve, segítő, partneri módon bizzon meg benne.⁴⁹

⁴⁷ Déri Pál: Hozzászólás Szikinger István és Dános Valér előadásaihoz. *Kriminológiai közlemények*. 54. 51.o.

⁴⁸ Borbíró Andrea: A kriminálpolitika hatékonysága. In: *Kriminológiai Közlemények Különkiadása, VI. Országos Kriminológiai Vándorgyűlés, Magyar Kriminológiai Társaság, Bíbor Kiadó. Miskolc, 2009. 350.o.*

⁴⁹ Ligeti Miklós: Gondolatok a rendszerváltás utáni magyar rendőrségről. *Rendészeti Szemle*, 2008/7-8.144-145.o.